

TÜRK KIZIL ALAYI TÜRKİYE'DE

20 Haziran 2022

Yıldırım Koç

16 Mart 1921 günü Ankara'daki milli hükümet ile Sovyet Rusya arasında Dostluk ve Kardeşlik Antlaşması" (1921 Moskova Antlaşması) imzalandı. Bu antlaşmanın imzalanmasının hemen ardından da, Türk Kızıl Alayı'nın geri kalan bölümü Türkiye'ye doğru yola çıktı.

Türk Kızıl Alayı'nın Türkiye'ye gönderileceği 1921 yılı Şubat ayı içinde Kazım Karabekir Paşa'ya bildirilmişti. Moskova'da bulunan Ankara Hükümeti temsilcisi İbrahim Tali Bey, yurda dönmek üzere, 8 Mart 1921 'de Bakû'ya geldiğinde, Türk Kızıl Alayı da Türkiye'ye gitmek için hazırlıklarını tamamlamıştı. Böylece İbrahim Tali Bey, bu alayı da yanına alarak, trenle Ermenistan üzerinden Türkiye'ye gelmek üzere Mart ayı ortalarında, Bakû'dan hareket etti. Bakû'dan törenle uğurlanan Türk Kızıl Alayı, Tiflis yolu ile 21 Mart 1921 tarihinde Karakilis'e geldi. (Yavuz Aslan, **Türkiye Komünist Fırkası'nın Kuruluşu ve Mustafa Suphi**, Türk Tarih Kurumu Yay., Ankara, 1997, s.360)

Şark Cephesi Kumandanı Kazım Karabekir Paşa, gelişmeleri 22 Mart 1921 tarihli bir telgrafla Ankara'ya bildirdi:

"Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Riyaseti'ne

Kars 22/3/37 (1921)

"Bakû'daki Onbirinci Kızıl Ordu muavenetiyle (yardımıyla, YK) Türk Komünist Partisi tarafından teşkil olunan, Zengezur'da Taşnaklarla muharebe eden ve bilahare Bakû'ya avdet eyleyen, Rusya'daki üseramızdan (tutsaklarımızdan, YK) mürekkep (meydana gelen, YK) bir alay bakiyesi 13 zabıt ve üçyüz elli neferle 21.3.37'de Tiflis tarikiyle (yoluyla, YK) Karakilis'e gelmişti. Vürûdlarında (Gelişlerinde, YK) Şark Cephesi mıntıkasına mensup efradın silahları alınarak terhis muamelesi yapılacak ve Garp Vilayetleri ahalisinden olan zabitan ve efrad (askerler, YK) silahlı olarak bir kıta halinde garbe sevk olunacaktır." (Aslan,1997;360)

Kızıl Türk Alayı 25 Mart 1921 günü Kars'a ulaştı ve istasyonda halk tarafından karşılandı. Kazım Karabekir Paşa, daha sonraki uygulamaları Ankara'ya şu şekilde bildirdi:

"İkiyüz otuzbeş Türk ve onsekiz Hintli, onbir Nahçıvanlı ve dört İranlı cemi'an (teknil, toplam, YK) ikiyüz altmış sekiz neferden mürekkep ve beraberlerinde ondokuz Türk zabiti bulunan Türk Alayı esaretten avdetle (dönerek, YK) bugün 25/3/37 Kars'a muvasalat etmiş (ulaşmış, YK) ve asker ve ahali tarafından samimiyetle istikbal izâz edilmiştir (ağırlandı, YK). Bunlardan doksan yedi Türk, onsekiz Hintli ve dört İranlı cemian yüzondokuz neferle, dört zabıt Garbe azimet olup (gidip, YK) mütebaki (geri kalan, YK) zabitan kısmen cephe emrinde kalmışlar, kısmen memleketlerine mezun bırakılmışlardır.

"Mütebaki efrad bu mıntıka ahalisinden olmakla memleketlerine terhis edilmişlerdir. Cümlesi aynı günde Sarıkamış'a müteveccihen (yönelinerek, YK) tahrik olunmuşlardır (gönderilmişlerdir, YK). İbrahim Tali Bey de aynı trenle gelmiştir. Rusya ahvali hakkında bir rapor takdim eyleyecektir.

"Şark Cephesi Kumandanı Kazım Karabekir" (Aslan,1997;361)

22 Mart 1921 tarihli yazıda, Karakilis'e gelen Türk Kızıl Alayı'nın 350 kişiden oluştuğu belirtilmişti. Ancak Kars'a 265 asker ve 19 subay geldi. Anlaşıldığı kadarıyla, Türk Kızıl Alayı'ndan 64 kişi Karakilis'te kaldı.

General Ali Fuat Cebesoy'un bu konudaki gözlemleri de, **Moskova Hatıraları** kitabında şu şekilde anlatılmaktadır:

"Bakû'dan ayrılmazdan evvel Türk Komünist Partisi tarafından Türk esir subay ve erlerinden teşkil edilmiş bir piyade alayını ziyaret etmiştik. Bu alay hakkındaki müşahedelerimi anlatırken arkadaşlarıma demiştim:

"Göreceksiniz! Bu asker kardeşlerimizin hiçbiri bolşevik olmamıştır. Bunlar fırsat bulurlarsa anavatanda diğer kahraman arkadaşları gibi düşmanla vuruşacak ve muvaffak olacaktır.

"Müşahedelerimde yanılmadığımı öğrendiğim zaman çok sevinmiştim. Filhakika bu Türk alayı daha fazla beklemiyerek Ermenistan'dan yol istemişti. Muvavemetle karşılaşmıştı. Bu mukavemeti

kahramanca kırmış ve Anadolu'ya girmeğe muvaffak olmuştu. Bu alayın subay ve erleri İstiklâl mücadelesinin sonuna kadar garp cephesinin bir çok muharebelerinde kahramanca döğüşmüşler ve içlerinden pek çoğu şehit olmuştu. Bir daha kani oldum: Türk, her şeyden evvel Türk olarak kalır ve yaşar. Hürriyet ve istiklâli için sonuna kadar kendini müdafaa eder." (Ali Fuat Cebesoy, **Moskova Hatıraları 21.11.1920-2.6.1922**, Vatan Neşriyatı, İstanbul, 1955, s.125-126)

Birinci Dünya Savaşı sırasında Ruslar'a esir düşmüş Türk askerlerin bir bölümünün Türkiye Komünist Fırkası'nın kontrolünde bir askeri birliğe dönüştürölüp, bu yolla Anadolu'daki mücadelede komünistlerin etkili olmasını sağlamaya yönelik proje (esir askerler aracılığıyla sosyal devrim ihracı girişimi), 1921 yılı Mart ayında bu birliğin geride kalan bölümünün Anadolu'daki güçlerin emri altına girmesiyle başarısız bir biçimde sonuçlandı.